

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra sociální práce

**OCHJ - Klíček Jihlava – možnosti rozvoje
zařízení z pohledu pracovníků
spolupracujících organizací**

bakalářská práce

Autor práce: Petra Kuncová

Vedoucí práce: Mgr. Andrea Šeredová

Jihlava 2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Petra Kuncová
Studijní program:	Zdravotně sociální péče
Obor:	Zdravotně sociální pracovník
Název práce:	OCHJ Klíček Jihlava – možnosti rozvoje zařízení z pohledu pracovníků spolupracujících organizací
Cíl práce:	Cílem závěrečné bakalářské práce je zmapovat možnosti rozvoje OCHJ – Klíčku Jihlava.

Mgr. Andrea Šeredová
vedoucí bakalářské práce

Mgr. Markéta Dubnová, PhD.
vedoucí katedry
Katedra sociální práce

Abstrakt

Závěrečná bakalářská práce je zaměřena na možnosti rozvoje zařízení Oblastní charity Jihlava (dále jen OCHJ) – Klíčku Jihlava – neformálního předškolního klubu. Práce je rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou a empirickou.

Teoretická část se zabývá problematikou dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí, v návaznosti sociální exkluzí, krátce historií Romů a inkluzí dětí v předškolním vzdělávání. Popisuje vznik a činnost zařízení Klíčku Jihlava a právní úpravu povinného předškolního vzdělávání. Posledním segmentem jsou spolupracující organizace a pracovníci těchto organizací.

Empirická část je plánována jako kvalitativní výzkum za použití techniky rozhovoru. Cílovou skupinou jsou pracovníci spolupracujících organizací.

Klíčová slova

Děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí; Historie Romů; Inkluze v předškolním vzdělávání; OCHJ - Neformální předškolní klub – Klíček Jihlava; Sociální exkluze

Abstract

The final Bachelor's thesis is focused on the opportunities for the development of establishment OCHJ – Klíček Jihlava – nonformal preschool club. The thesis is organised in two parts, theoretical and empirical.

Theoretical part is reflected on children from socioeconomic disadvantaged environment, failure to social exclusion, shortly history of Roma people and children inclusion in the compulsory preschool education. It is described the creation and functioning of Klíček Jihlava and legislation about compulsory preschool education. The last segment are cooperating organisations and workers of these.

Empirical part is envisaged as qualitative research is using technique of interview. The target group are workers of cooperating organisations.

Key words

Children from socioeconomic disadvantaged environment; History of Roma people; Children inclusion in preschool education; OCHJ – Klíček Jihlava – nonformal preschool club; Social exclusion

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ.

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědoma toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 2. prosince 2019

.....
Podpis studenta/ky

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Andree Šeredové za vedení, pomoc, odborné připomínky a cenné rady, které přispěly k vytvoření práce, také chci poděkovat slečně Bc. Michaele Jelínkové DiS., za laskavou pomoc, podporu, ochotu a za konzultace k mé práci. Poděkování také patří Vojtěchu Cihlářovi za trpělivost, vstřícnost a laskavost. Děkuji také celé své rodině, která mě podporuje a pomáhá mi celý život.

Obsah

Úvod.....	9
Motivace	10
Cíl práce	10
I Teoretická část.....	11
1 Děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí	11
1.1 Sociální vyloučení	12
1.2 Historie Romů	14
1.2.1 Osidlování České republiky romskou populací	14
1.2.2 Inkluze Romů.....	15
2 Inkluze ve vzdělávání	16
2.1 Historický vývoj inkluzivního vzdělávání	16
2.2 Inkluzivní vzdělávání v České republice	17
2.3 Inkluze v předškolním vzdělávání	18
3 Oblastní charita Jihlava – Klíček Jihlava.....	18
3.1 Legislativní dokumenty a kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání.	19
3.2 Legislativní dokumenty.....	19
3.2.1 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším oborném a jiném vzdělávání (školský zákon).....	19
3.2.2 Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání.....	20
3.3 Kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání.....	20
3.3.1 Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání	21
3.3.2 Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání.....	21
4 Spolupracující organizace Klíčku Jihlava.....	22
4.1 Učitelé mateřských škol	23
II Výzkumná část.....	24
5 Charakteristika výzkumného nástroje.....	24
5.1 Cíl práce	24
5.2 Komunikační partneři výzkumu.....	25
6 Výsledky výzkumu	26
6.1 Interpretace dat.....	26
6.1.1 První okruh	26
6.1.2 Druhý okruh.....	28
6.1.3 Třetí okruh	32
6.1.4 Čtvrtý okruh.....	35

7	Diskuze	36
	Závěr	39
	Seznam použité literatury	41
	Přílohy.....	43

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Romové ve vyloučené lokalitě – zdroj ct24.ceskatelevize.cz

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Demografický přehled komunikačních partnerek

Tabulka 2 – Osobní rozvoj KP ve spolupráci s Klíčkem Jihlava

Tabulka 3 - Spolupráce učitelů MŠ s pracovníci Klíčku Jihlava

Seznam použitých zkratek

KP	Komunikační partnerka
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŠ	Mateřská škola
OCHJ	Oblastní charita Jihlava
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
ŠVP PV	Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Úvod

Evropský projekt Společně a úspěšně v Jihlavě, který je financován z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV), má za cíl zvýšit proinkluzivnost ve vzdělávání v mateřských, základních a středních školách. Projekt OP VVV podporuje děti ze socioekonomicky znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí ve vzdělávacím procesu (jihlava.charita.cz/spolecne-a-uspesne-v-jihlave/, 18. 7. 2018). Projekt je pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT).

OCHJ - Klíček Jihlava je součástí zmíněného projektu a zaměřuje se nejen na inkluzi do mateřských škol, ale také reaguje na předškolní vzdělávání, které je od 1. ledna 2017 povinné, zvláště pro děti od 5 let věku. Realizátorem projektu je Oblastní charita Jihlava a jejími partnery jsou Mateřská škola Mozaika Jihlava, Statutární město Jihlava a Střední škola stavební Jihlava.

Vzdělávání všeobecně pomáhá rodinám s dětmi rozvíjet ho a obohacovat o různé aspekty života. Předškolní výchova je důležitá, jelikož dochází nejen k získávání sociálních zkušeností, poznání nových věcí ze života kolem sebe, ale hlavně pomáhá v rozvoji dovedností a schopností, které jsou podstatné v celoživotním učení.

Od roku 2017, kdy došlo k nabytí změny účinnosti zákona o povinném předškolním vzdělávání, je zpravidla docházka organizována pro děti od 3 do 6 let věku, přičemž pro děti od 5 let je povinná. Změna zákona poskytuje začlenění dětí ze sociálně znevýhodněných rodin do běžných mateřských škol. Zákon má za úkol také zajišťovat vyšší informovanost rodičů, doplňovat a podporovat rodinnou výchovu, obohacovat denní program dítěte, poskytovat odbornou péči či usnadňovat dítěti jeho další životní a vzdělávací cestu (<http://www.msmt.cz/file/45304/> s. 6-7. 18. 7. 2018).

Téma závěrečné bakalářské práce „OCHJ – Klíček Jihlava – možnosti rozvoje z pohledu pracovníků spolupracujících organizací“ je zaměřeno hlavně na zmapování eventuální situace zařízení Klíčku Jihlava.

Základní otázka závěrečné bakalářské práce se zaměřuje na oblast, zda inkluzivní povinné předškolní vzdělávání je přínosné nejen pro rodiče s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, ale také pro běžné mateřské školy, které se potýkají s povinnou předškolní docházkou. Účelem je zjistit, zda dítě ze znevýhodněného prostředí je náležitě připraveno

na přechod do běžné mateřské školy, když rodičům s jeho výchovou pomáhají pracovníci zařízení Klíčku Jihlava.

Motivace

Pro téma své závěrečné bakalářské práce jsem se rozhodla, neboť cílová skupina zařízení OCHJ - Klíčku Jihlava mi je velice blízká. Zařízení spolupracuje s rodinami s dětmi ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Myslím, že předškolní výchova je v životě dítěte velice důležitá, nejen z důvodu lepšího začlenění do povinné školní docházky, ale je i výhodou většího rozhledu a poznávání života kolem sebe. Je důležitou součástí k socializaci dítěte.

Očekávám, že má práce osvětlí čtenáři, jak Klíček Jihlava funguje, komu pomáhá, jaká je jeho působnost. Taktéž přepokládám, že objasním práci, že fungování zařízení je důležité, zvláště při pomoci dětem ze sociálně slabších rodin a k jejich lepší socializaci do běžných mateřských škol. Má práce je realizována v již zmíněném zařízení. V souvislosti se studijním programem jsem si vybrala téma své závěrečné bakalářské práce, jelikož tíhnu k dětem, které jsou sociálně potřebné. Ráda bych se jim v budoucnu chtěla věnovat a pomáhat jim, hlavně z hlediska lepšího začlenění do majoritní společnosti.

Cíl práce

Cílem závěrečné bakalářské práce je zjistit pomocí polostrukturovaných rozhovorů, jak zařízení OCHJ - Klíček Jihlava funguje. Cíl je nastaven na zmapování dalších možností rozvoje zařízení OCHJ – Klíček Jihlava. Výzkumem jsem se taktéž zaměřila na další oblasti, které poukážou na možné změny v zařízení, a to např. změny činnosti, nebo zda je vhodné služby zařízení rozšiřovat, zužovat, popřípadě, jakým směrem je ubírat. Rozhovory budou vedeny s učiteli jihlavských mateřských škol, které spolupracují s Klíčkem Jihlava. Učitelé MŠ poskytnou čtenáři pohled na fungování zařízení.

I Teoretická část

Teoretická část závěrečné bakalářské práce je rozvržena do čtyř kapitol. První, nazvaná „Děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí“, hovoří o problémech sociálně znevýhodněných dětí, které se vážou k dalšímu rozvoji dítěte. Zahrnuje informace o sociálním vyloučení osob ze znevýhodněného prostředí a vrcholí podkapitolou nazvanou Historie Romů, kde se krátce a ve stručnosti čtenář dozvídá o romské populaci a její inkluzi do české společnosti.

Druhá kapitola, nazvaná „Inkluze ve školním vzdělávání“, upozorňuje na možnosti začlenění dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí nejen do běžných mateřských škol, ale také do základního, či středního vzdělávání. Přináší informace o problémech, jelikož specifická psychická vývoj těchto dětí vyžaduje i specifickou edukační působení.

Třetí kapitola, nazvaná „Oblastní charita Jihlava – Klíček Jihlava“, hovoří o vzniku zařízení. Dále popisuje jeho účinnost, působení a poskytování služeb v rámci města Jihlava. Podkapitola popisuje právní úpravu, která se zaměřuje na povinné předškolní vzdělávání, která je důležitým opěrným bodem pro fungování Klíčku Jihlava.

Poslední, tedy čtvrtá kapitola, s názvem „Spolupracující organizace Klíčku Jihlava“ přináší čtenáři informace o institucích, které s Klíčkem Jihlava na základě určitých podnětů spolupracují a vytvářejí podmínky pro příznivé působení Klíčku. Poslední část této kapitoly obsahuje informace o pedagozích mateřských škol, jelikož tito jsou vybráni jako respondenti polostrukturovaných rozhovorů, které budou realizované ve výzkumné části závěrečné bakalářské práce.

1 Děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí

První kapitola je zaměřena na děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Čtenáře uvede do dané problematiky a poukáže na dopady sociálního vyloučení. V poslední části kapitoly se zaměřím krátce na problematiku romské populace.

Když se řekne dítě se sociálním znevýhodněním, každý si představí romské dítě z odlehle lokality na okraji města či obce. Opak je pravdou. Nejde jen o děti romského původu, ale zejména o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, které se vyznačují různými projevy

a problémy, jež jsou velmi individuální a vždy závisí na rodině a prostředí, z něhož dítě přichází.

Příčin může být několik, jako například nevhodná výživa, nedostatečné hygienické návyky, nedostatek podnětů ke hře atp. Důsledky jsou patrné, například pomalejší vývoj dítěte, tím může působit jako mladší, nebo sociální nezralost, či chudá slovní zásoba a nízké komunikační dovednosti (<http://katalogpo.upol.cz/socialni-znevychodneni/1-vymezeni-termínu-socialni-znevychodneni/1-1-definice-socialního-znevychodneni/>, 9. 7. 2018).

Dítě, které přichází ze špatného sociálního a kulturně odlišného prostředí, potřebuje ke své socializaci vytvořit vhodné podmínky. V první řadě záleží na zázemí, kde se dítě bude cítit bezpečně, je také důležitá kvalifikace pracovníků, kteří pracují s dítětem, a bezmála náplň práce, která pomáhá pro jeho zdravý vývoj.

Vzhledem k tomu, že předškolní vzdělávání je počáteční etapou celoživotního učení, je třeba zlepšovat jeho kvalitu a dostupnost nejen pro děti se sociálním znevýhodněním. Hlavními podmínkami je upevnit ho v systému celoživotního vzdělávání, ale je také důležité přehodnocování jeho cílů, obsahu a průběžně zvyšovat kvalifikaci pracovníků (Bečvářová, 2010, s. 25).

Šotolová (2001) popisuje ve své knize, že předškolní výchova je obdobím, které má zásadní význam pro další vzdělávací i životní dráhu dítěte. Děti, které jsou znevýhodňované svým sociokulturním prostředím již v předškolním věku, nastupují k povinné školní docházce zcela nepřipraveny. K žádoucím změnám mohou vést určité kroky, a to například smysluplné trávení volného času, výchova k toleranci a odbourávání vzájemných předsudků pro všechny děti, a především možnost dětí s jazykovým a dalším handicapem navštěvovat mateřské školy (Šotolová, 2001, s. 35).

1.1 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je všeobecně známé jako vyloučení z majority na okraj společnosti nebo vyčlenění z běžného života společnosti. Vyloučení může mít různé důvody, ať už ekonomické, sociální, či kulturní, ale také se na tom mohou podílet společensky nežádoucí jevy.

Dle Navrátila (2003) není termín sociální vyloučení vykládán jednoznačně. Má mnohé interpretace a jsou mu přikládány různé významy v rozdílných národních kontextech. Francouzské pojetí chápe sociální vyloučení jako narušení sociálního pouta mezi státem a jednotlivcem. Anglosaské pojetí, které vyrostlo z Lockova humanistického liberalismu, je spojeno s inkluzivním diskurzem, na kterém se podílel Marshall. Podle něj progresivní rozšíření občanských, politických a konečně sociálních práv vyústí do rovného statusu, přičemž občanství se podle něj tedy stává základem sociální integrace ve společnostech (Navrátil a kol. 2003, s. 30).

Z praktického hlediska je nezbytné najít takový přístup, který umožní sociální exkluzi reálně řešit. Důležitý je praktický vhled do problematiky sociálního vyloučení. Zde můžeme uvést Parsonsův model společnosti se čtyřmi základními systémy:

- Demokratický a právní systém, který podporuje občanskou integraci
- Pracovní trh, který podporuje ekonomickou integraci
- Sociální stát, podporující sociální integraci
- Rodinné a komunitní systémy, které přispívají k interpersonální integraci.

Všechny tyto integrace jsou významné a vzájemně se doplňují. Pokud jeden ze systému nefunguje, musí jeho funkci převzít druhý, nejhůře jsou na tom ti, kterým se zhroutily všechny čtyři systémy. Pokud jde například o Romy, jsou vyloučení nejméně ze tří z uvedených čtyř systémů. Je to zapříčiněno různými oblastmi a sociální vyloučení se může projevit například chudobou a nízkým příjmem, omezeným přístupem na trh práce, nízkou mírou sociální podpory, bydlením a životem v kontextu lokality či vyloučením ze služeb (Navrátil, 2003, s. 32-33).

Důležitou stránkou pro sociální začlenění osob, které jsou ohroženy různými sociálně patologickými aspekty života nebo se ocitly v nepříznivé sociální situaci, je poskytování sociálních služeb. Důležitá je také podpora a pomoc blízkých osob, rodiny a přátel či podpora a pomoc asistentů sociální péče. Nedílnou součástí je spolupráce s dalšími institucemi či organizacemi, jako jsou například organizace působící v oblasti školství, zdravotnictví, volného času atd. (<http://slovník.mpsv.cz/socialni-vyloucení.html>, 23. 7. 2018).

Jak již bylo zmíněno, sociální vyloučení se týká i romské populace. Romové jsou v České republice dost často označováni jako nigramotní, jelikož většina nemá dokončenou ani základní školu. Jsou zvyklí na nicnedělání, lichvu, drogy, pobírají sociální dávky. V následující kapitole se budu věnovat právě zmiňované skupině. Ráda bych objasnila čtenáři ve stručnosti historii Romů, stejně jako to, s čím se musí vypořádávat v běžném životě. Popíši jejich začleňování do české společnosti. Romům se v práci věnuji, jelikož jejich téma úzce souvisí s mojí závěrečnou bakalářskou prací.

1.2 Historie Romů

Kapitola je zaměřena krátce na historii Romů a jejich integraci v české společnosti. Je všeobecně známo, že romská populace je v České republice vnímána jako parazitující a nepracující skupina, jež pobírá dávky sociální pomoci. Avšak není to pravidlem, jelikož se mezi Romy vyskytují i lidé, kteří jsou schopni sami se finančně zabezpečit a žít standardním způsobem života. Od toho se odvíjí jejich životní úroveň a tím i lepší přijetí ve společnosti.

Začleňování Romů je z hlediska majority veliký problém, zvláště v České republice. Každá ze skupin má své vlastní tradice a postoje k životu a jak ze strany „bílé“ společnosti, tak ze strany romské skupiny se musí zachovat racionální pohled na skutečnost a nastínit východiska pro reálné soužití těchto dvou rozdílných skupin.

1.2.1 Osídlování České republiky romskou populací

Dle Davidové (2000) Romové přicházeli do České republiky z nevyhovujících životních podmínek. V Čechách a na Moravě se vyskytovaly zejména skupinky moravských, českých a zčásti německých Romů, kteří se zde usadili za vlády Marie Terezie a Josefa II., hlavně v oblasti jižní Moravy. Bohužel většina byla vyvražděna v období druhé světové války a poválečné změny udělaly své. Cikánské osady byly stavěny na okrajích měst a vesnic, bez potřebného sociálního vybavení, zdroje pitné vody, elektrického proudu a dobré přístupové cesty. Jejich izolovanost byla projevem netolerance, formou vyhnání ze společenství, do něhož nejsou dodnes fakticky přijati. (Davidová in Autorský kolektiv, 2000, s. 9-10).

1.2.2 Inkluze Romů

Inkluze Romů do české společnosti je dlouhodobým problémem, což má za důsledek ovlivnění jejich chování, a tudíž nejsou schopni vyjít ze stínu svého sociálního vyloučení. Řešení těchto problémů je dlouhodobou záležitostí. Jednou ze stěžejních možností, jak problému čelit, je vzájemná spolupráce institucí při řešení problematiky začleňování romské komunity do majoritní společnosti.

Dle Samkové (2011) je důležité, aby se Romové vypořádali se svými základními existenciálními úzkostmi, způsobenými po tisíciletí trvajícím ohrožením jejich duševní integrity i nejistotou fyzického přežití, kterými jsou setrvale stíháni. Romové by měli přijmout svůj osud a fakt, že jsou Romové. Teprve na základě sebezpřijetí mohou začít pracovat na odstranění všech svých determinujících úzkostí, které opakovaně prožívá každá generace a právě přenos úzkostí se může posilovat v přicházejících generacích. Výsledkem může být posttraumatická porucha, která může do jisté míry ovlivňovat chování Romů. Avšak jejich chování není důsledkem přímé příčiny, ale je výsledkem předchozích zkušeností a existenciálních utrpení. Proto jednání Romů může vypadat nelogicky až neakceptovatelně (Samková, 2011, s. 10).

Rovněž v dnešní soudobé společnosti je spousta nedořešených problémů, nejen ze strany majoritní společnosti, ale také ze strany romské. Česká společnost je informovaná velice nepřehledně až mlživě a z toho se odvíjí i ne zcela správné posuzování Romů a jejich zařazování do skupin.

Dnes – v naší relativně demokratické společnosti – je tedy hlavně zdůrazněn sociální aspekt této „problematicky“, což je rovněž nesprávně užívaný název (nejde přece, jak známo, jen o problémy Romů, ale i většinové společnosti, tedy o vzájemné soužití, skutečnou společnou integraci.) I sám pojem sociálně vyloučená komunita je mnohdy problematický, zejména pokud jde o zařazení Romů, kdo z nich do sociálně vyloučené komunity patří. Často se tak děje podle typu lokality a nikoliv na základě skutečné sociálně-společenské vyloučenosti. U mnoha rodin jde v této souvislosti navíc o nechtěné usídlení a sousedství, nikoliv na základě spřízněnosti rodinně-příbuzenské (Jakoubek 2009, s. 244).

Když pohlédneme na problematiku sociální inkluze Romů, je důležité nevěnovat pozornost pouze začleňování ze strany politické, ale obzvláště je důležité se zaměřit i na

ekonomickou rovinu. Uplatnění na trhu práce je pro romskou populaci velice těžké, hlavně z důvodu předsudků ze strany majority. Také vzdělání je důležitou součástí romské inkluze, kdy v předškolním věku romských dětí jsou pro ně (ne vždy, a všude) utvářeny neformální předškolní kluby, které jejich přípravu zakládají na podobném principu, jako jsou mateřské školy. Děti jsou po absolvování této předvýchovy zařazeny do běžných mateřských škol a je jim ulehčen nejen přechod na základní stupeň vzdělávání, ale také snazší začlenění do majoritní společnosti.

Obrázek 1 - Romové ve vyloučené lokalitě –
zdroj ct24.ceskatelevize.cz

2 Inkluze ve vzdělávání

Inkluzivní vzdělávání se projevuje snahou integrovat děti s postižením a narušením, děti ohrožené postižením a narušením a intaktní děti do školských vzdělávacích zařízení. Idea tohoto vzdělávání se adaptovala v celosvětovém kontextu. Setkat se s ním můžeme nejen ve vysoce vyspělých průmyslových zemích, ale také v zemích, které jsou v rozvoji, a v těch, které sužuje chudoba. Do jaké míry, a v jaké kvalitě dochází v jednotlivých zemích k naplnění ideje inkluzivní pedagogiky, závisí na mnoha faktorech. Alternativu ke speciálnímu vzdělávání či jedinou nabídku ke vzdělávání představuje právě inkluzivní pedagogika. (Leonhardt A. in Lechta, 2010, s. 155).

2.1 Historický vývoj inkluzivního vzdělávání

První pohnutky inkluzivního vzdělávání byly na počátku 19. století. Byla zde snaha o edukaci dětí s postižením, zejména sluchovým a zrakovým. Na základě nedostatečných školních, organizačních podmínek, ale také vnějších podmínek (např. nedostatečná připravenost učitelů, třídy se 150 žáky nebo chybějící poznatky o důsledcích sluchového

či zrakového postižení) podobné pohnutky ztroskotaly. Po selhaných pokusech se začalo rozvíjet speciální školství, které se začalo rozrůstat. V druhé polovině 20. století se začalo o dětech s postižením hovořit jako o dětech se speciálními potřebami. Speciální pedagogové, kteří předtím pracovali pouze ve speciálních školách, se stali „putovními učiteli“ nebo pracovali jako učitelé těchto dětí, které patřily do systému běžných škol (Leonhardt A. in Lechta, 2010, s. 155-157).

2.2 Inkluzivní vzdělávání v České republice

Inkluzivní vzdělávání je realizováno v České republice hlavně na základě poskytnutí stejných podmínek a šancí všem dětem, tak aby mohly dosáhnout na odpovídající vzdělání a zajistit si rozvoj svých individuálních předpokladů. Koncepce systému je přizpůsobena požadavkům evropské společnosti. Za poslední dvě desetítky let došlo v České republice k mnoha změnám ve vzdělávání, což se projevuje snahou, o co nejvyšší počet začlenění dětí se speciálními potřebami do běžných školských zařízení (Vítková in Lechta, 2010, s. 169).

I přes tyto snahy je důležité nechat pro děti speciálně upravené vzdělávací programy se speciálně erudovanými pedagogy, jelikož těchto dětí je velice málo, oproti dětem, které nevyžadují žádnou podporu (Vítková in Lechta, 2010, s. 169).

Na základě vzdělávací politiky vznikl v roce 2001 jeden z nejdůležitějších dokumentů, a to - Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (Průcha, 2006, s. 23).

Dokument obsahuje zformulované základní cíle pro školský systém. Jde v něm především o uspokojování individuálních i společenských potřeb, kdy nejde jen o rozvoj intelektu, ale také k osvojení sociálních (i jiných) hodnot a dovedností (Průcha, 2013, s. 76).

Dle hlavních hodnot Bílé knihy je soustava vzdělávání zaměřena na několik funkcí, přičemž to jsou:

- rozvoj osobnosti,
- zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti,
- posilování soudržnosti ve společnosti,
- výchova k partnerství a spolupráci,

- zvyšování možností uplatnění ve společnosti,
- zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti (Průcha, 2013, s. 76-77).

V České republice jsou závazné vzdělávací standardy, které tvoří dvě úrovně dokumentů a které jsou rozděleny do dvou skupin, a to státní a školní. Mezi státní patří Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy, které mají své jednotlivé etapy, což je předškolní, základní a střední vzdělávání. Do druhé skupiny, školní, patří především školní vzdělávací programy, díky nimž je uskutečňováno vzdělávání na jednotlivých školách (Vítková in Lechta, 2010, s. 175).

2.3 Inkluze v předškolním vzdělávání

Inkluze v předškolním vzdělávání je poskytována dětem se speciálními potřebami a je naplňována tak, aby vyhovovala jejich potřebám i možnostem. Snahou mateřských škol je příprava dítěte s přiznaným podpůrným opatřením k rozvoji samostatnosti, vždy je ideální vytvořit vhodné podmínky, aby bylo dítě schopné realizovat se v učení i komunikaci s ostatními vrstevníky. Je důležité soustředit se na odlišnosti dítěte, jelikož každé má svůj individuální osobnostní potenciál. Proto je důležité vytvořit vzdělávací strategie podpůrného opatření, vhodné vzdělávací metody a prostředky. Nedílnou součástí je odbornost pracovníků a pedagogů, jež se na edukaci dětí podílejí. Preinkluzi dětí se speciálními potřebami zahrnuje úzká spolupráce rodičů s pedagogy a školskými poradenskými zařízeními (<http://www.msmt.cz/file/45304/>, 21. 8. 2018).

3 Oblastní charita Jihlava – Klíček Jihlava

OCHJ – Klíček Jihlava spadá pod projekt Společně a úspěšně v Jihlavě, jak již bylo zmíněno v úvodu závěrečné bakalářské práce. Projekt má za cíl komplexně řešit problematiku začleňování předškolních dětí a školní neúspěšnost žáků základních škol, kteří pocházejí ze znevýhodněného sociálního prostředí. V projektu jde o propojení rozličných organizací, jako jsou mateřské, základní a střední školy, či neziskové organizace působící v Jihlavě, tak aby se dosáhlo úspěšného začlenění dětí, které pocházejí ze špatně fungujícího sociálního prostředí. Projekt je rozdělen do dvou základních fází, což je předškolní vzdělávání a prevence školní neúspěšnosti.

První fáze, tedy předškolní vzdělávání, které zahrnuje pod sebe i neformální předškolní klub – Klíček Jihlava, má za cíl podporovat nástup dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí do mateřských škol. Dále má za úkol vypomáhat rodinám dětí během adaptace po nástupu do mateřské školy. Klíček Jihlava má v této souvislosti za hlavní cíl:

- připravit děti ze znevýhodněného prostředí svou působností, pro nástup do běžných mateřských škol,
- v souvislosti s přechodem do mateřské školy podpořit rodiče dětí ke spolupráci během procesu adaptačního období,
- pomoci obstarat dětem po nástupu do běžné mateřské školy osobního asistenta, který jim usnadní jejich začlenění do povinné předškolní docházky (<http://jihlava.charita.cz/spolecne-a-uspesne-v-jihlave/>, 2. 8. 2018).

3.1 Legislativní dokumenty a kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání

3.2 Legislativní dokumenty

Kapitola se zabývá vybranými právními normami, které upravují předškolní problematiku. Mezi základní prameny patří Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, dále jen školský zákon, který upravuje vzdělávání a výchovu, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob a stanoví působnost orgánů. Kapitola se dále věnuje vyhlášce č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, která je po školském zákoně další významnou právní normou pro předškolní vzdělávání.

3.2.1 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Školský zákon, který nabyl platnosti 1. 1. 2005, upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a další jiné vzdělávání. Zákon nahradil stávající zákon o státní správě a samosprávě ve školství. Školský zákon stanovuje podmínky ve školách a školských zařízeních, které realizují vzdělávání, a vymezuje práva a povinnosti fyzických osob.

Dále upravuje působnost orgánů, jež vykonávají státní správu a samosprávu ve školství. Podmínkou zařízení je zápis ve školském rejstříku. Předškolní vzdělávání v mateřských školách vychází ze školského zákona a je upraveno vyhláškou o předškolním vzdělávání (Bečvářová, 2010, s. 26).

Školský zákon dále obsahuje celou řadu důležitých informací, jako jsou charakteristiky o rámcově vzdělávacím programem, popis celé vzdělávací soustavy, či činnost České školní inspekce. Ve školském zákoně se pojednává o právech a povinnostech žáků a jejich zákonných zástupců. V neposlední řadě je v zákoně zmíněna bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních (<https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/prevenceurazu/zakony.html>, 7. 8. 2018).

3.2.2 Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání

Vyhláška č.14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, jež je prováděcí vyhláškou ke školskému zákonu, obsahuje velmi podstatné body v oblasti působnosti na podmínky o provozu mateřských škol, do čehož se zahrnuje organizace mateřských škol, mateřské školy při zdravotnickém zařízení a rozsah povinného předškolního vzdělávání. Dále určuje nejmenší možný počet přijatých dětí do mateřských škol a popisuje možné přerušení či omezení provozu MŠ. Do prováděcí vyhlášky také spadá stravování, péče o zdraví dětí, úplata za předškolní vzdělávání a v neposlední řadě přechodná a zrušovací ustanovení (<http://www.msmt.cz/file/43486/>, 7. 8. 2018).

3.3 Kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání

Kurikulární dokumenty předškolního vzdělávání jsou utvářeny v souladu s principy Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílé knize). Tyto dokumenty jsou rozděleny do dvou základních úrovní, což je státní a školní úroveň. Státní úroveň zahrnuje dokumenty pod názvem Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání. Školní úroveň vzdělávání obsahuje dokumenty pod názvem školní vzdělávací programy, které zajišťují vzdělávání na jednotlivých školách a mohou zahrnovat přidanou hodnotu, například nějakou specializaci dle možností školy (Průcha, 2013, s. 76-79).

3.3.1 Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání

„Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. Rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.“ Takto popisuje webový portál MŠMT rozdělení systému kurikulárních dokumentů ve svém dokumentu Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) (<http://www.msmt.cz/file/45304/>, 8. 8. 2018).

RVP PV je dokumentem, který určuje nejen podmínky, pravidla a požadavky pro vzdělávání dětí, ale zároveň se zaměřuje na rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí výstupy a vzdělávací oblasti v mateřských školách. Konkretizuje podmínky pro předškolní vzdělávání, zabývá se vzděláváním dětí se speciálními potřebami, povinnostmi předškolního pedagoga a zpracovává zásady vzdělávacího programu (<http://www.msmt.cz/file/45304/>, 8. 8. 2018).

Mezi hlavní principy rámcového vzdělávacího programu patří:

- akceptace vývojových specifíků dítěte,
- rozvoj a vzdělání každého dítěte podle jeho možností a potřeb,
- vytváření zásadních kompetencí, kterých lze dosáhnout během předškolního vzdělávání,
- formulace hodnot předškolního vzdělávání pro dosažení cílů či výsledků,
- zajištění srovnatelné pedagogické účinnosti, která je poskytována mateřskými školami,
- umožnění školám využití různých forem a metod pro uspokojení jejich potřeb a specifíků,
- využití prostoru pro rozvoj různých programů a koncepcí, kde se mohou jednotlivé mateřské školy prezentovat (<http://www.msmt.cz/file/45304/>, 8. 8. 2018).

3.3.2 Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání

Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV) zajišťují vzdělávání na jednotlivých školách. Každá škola si utváří svůj program dle vlastních

požadavků a možností a řídí se stanovenými zásadami, které jsou formulovány ve školském zákoně. Školní programy jsou součástí příslušného Rámcového vzdělávacího programu v předškolním vzdělávání (Bečvářová, 2010, s. 32).

ŠVP PV je přehledným dokumentem, který jasně udává pohled na vzdělávání v konkrétní mateřské škole. Mateřské školy se musí řídit dle platných předpisů a mají za úkol školní program zpracovávat na základě RVP PV. Školní programy vychází z potřeb a určených podmínek jednotlivých mateřských škol a jsou povinnou součástí jejich dokumentace. Na tvorbě ŠVP PV se podílejí pedagogičtí pracovníci. Ředitelé jsou za jeho tvorbu odpovědní. Programy školy plánují prostřednictvím metod pro výchovu a vzdělávání a mohou využívat nejrozličnější programové a metodické zdroje (<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12161>, 9. 8. 2018).

4 Spolupracující organizace Klíčku Jihlava

Mezi spolupracující organizace Klíčku Jihlava spadá:

Mateřská škola Mozaika – především mateřské školy, do kterých docházejí děti z předškolních klubů
Odbor školství, kultury a tělovýchovy Jihlava – pracovníci pro oblast školství
TP SOVY – Terénní programy pro lidi žijící ve vysoké míře sociálního vyloučení

Další spolupracující organizace podle potřeby jsou:

Střední odborná škola sociální u Matky Boží Jihlava
Soukromá vyšší odborná škola sociální v Jihlavě, o.p.s.
Vysoká škola polytechnická Jihlava
Mateřská škola Na Stoupách Jihlava
Média – prostřednictvím PR pracovníka Oblastní charity Jihlava
Přípravná třída při Základní škole Jungmannova
Přípravná třída při Základní škole Křížova
Centrum pro rodinu Vysočina
Orgán sociálně právní ochrany dětí, odboru sociálních věcí, Magistrátu města Jihlava
Státní zdravotnický ústav – MUDr. Irena Zimmenová

V následující kapitole si přiblížíme náplň práce učitelů mateřských škol, jelikož tito budou aktéři v rozhovorech, které budou realizované pro výzkumnou část.

4.1 Učitelé mateřských škol

Učitelé mateřských škol mají na starosti činnosti, které jsou bezprostředně důležité pro správný rozvoj dítěte a jeho bezproblémový přechod na základní stupeň vzdělávání. Dalo by se říci, že učitelé jsou takzvanými „náhradními rodiči“, kteří provázejí dítě během jeho nejdůležitějšího vývoje života. Učí ho správným sociálním, hygienickým nebo vzdělávacím návykům, ale také spolupráci s ostatními dětmi či učiteli.

Dle Bečvářové (2003) jsou důležitou součástí učitele pedagogicko-přípravné činnosti, hlavně praktické, které obsahují i činnosti specifické pro děti se speciálními potřebami. Učitelé také mají hodnotící činnost, kdy zpracovávají záznamy o dětech nebo sepisují projekty či individuální plány. Do dalších činností učitele spadá sociálně-pečovatelská a provozně-organizační činnost, také spolupráce s ostatními pracovníky mateřské školy, s rodiči, s veřejností a jinými organizacemi. V neposlední řadě učitelé mají povinnost sebevzdělávací, do níž spadají různé semináře, kurzy apod. (Bečvářová, 2003, s. 88-89).

II Výzkumná část

5 Charakteristika výzkumného nástroje

Pro praktickou část závěrečné bakalářské práce jsem si zvolila kvalitativní výzkum, jenž mi byl nápomocný pro hlubší poznání fungování Klíčku Jihlava, čili jeho vlivu na děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Jako nástroj výzkumu byly užity polostrukturované rozhovory, které byly rozděleny do čtyř okruhů a byly rozpracovány 15 otázkami v návaznosti na odpovědi jednotlivých respondentů (viz. Příloha č. 1).

5.1 Cíl práce

Cílem závěrečné bakalářské práce bylo zmapovat možnosti rozvoje Klíčku Jihlava. Základní otázka byla, zda inkluzivní povinné předškolní vzdělávání je přínosné nejen pro rodiče s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, ale také pro běžné mateřské školy, které se potýkají s povinnou předškolní docházkou. Účelem bylo také zjistit, jestli je dítě ze znevýhodněného prostředí náležitě připraveno na přechod do běžné mateřské školy, když rodičům s jeho výchovou pomáhají pracovníci zařízení Klíčku Jihlava. K rozpracování hlavní výzkumné otázky byly zvoleny čtyři okruhy, které byly rozvinuty 15 otázkami.

Okruhy stanoveného cíle:

- 1.** Postoj učitelů mateřských škol k neformálnímu předškolnímu klubu Klíček Jihlava.
- 2.** Spolupráce učitelů mateřských škol s pracovníci neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava.
- 3.** Pohled učitelů mateřských škol na fungování neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava.
- 4.** Rozhovory byly ukončeny otázkami:
 - Tříletý projekt Společně a úspěšně pomalu končí. Řekněte mi prosím, co si odnášíte z tříleté spolupráce s Klíčkem Jihlava? Je něco, v čem byste chtěla pokračovat?
 - Řekněte mi prosím, jaká je délka Vaší praxe v oboru?
 - Povězte mi, jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

5.2 Komunikační partneři výzkumu

Rozhovory jsem realizovala v předem vybraných zařízeních, a to v jihlavských mateřských školách, které s Klíčkem Jihlava spolupracují. Rozhovory mi poskytly učitelky vybraných mateřských škol. Mezi tyto patřily, mateřská škola U čtyř barviček, mateřská škola U Skřítků, mateřská škola Beruška, mateřská škola U Dlouhé stěny, mateřská škola Pastelka a mateřská škola Březinova 30.

Kontaktování respondentek proběhlo začátkem měsíce března 2019, kdy jsem na základě elektronické e-mailové a telefonické komunikace domluvila termíny osobních schůzek s jednotlivými komunikačními partnerkami.

Rozhovory byly uskutečněny od poloviny měsíce března 2019 do začátku měsíce dubna 2019. Rozhovory byly realizovány v prostorách mateřských škol. Dle domluvy jsme konverzaci uskutečnily v kancelářích učitelek, či v prostorách mateřských škol, kde jsme měly na rozhovor klid a patřičné soukromí.

Před provedením samotného rozhovoru byly jednotlivé respondentky seznámeny s náplní mé závěrečné bakalářské práce, a také za jakým účelem výzkum realizuji. Komunikační partnerky jsem požádala o souhlas s audionahrávkou a taktéž jsem je požádala o souhlas s použitím jejich odpovědí v bakalářské práci. Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon, přičemž jednotlivé diskuze probíhaly od patnácti do třiceti minut. Respondentek jsem měla celkově šest, pro přehlednost v tabulce a dalším textu jsem je označila KP č. 1 – KP č. 6, dle rozhovorů, které jsem v období měsíce dubna 2019 přepsala do písemné formy.

V následující demografické tabulce č. 1 je uvedena délka praxe v oboru a také nejvyšší dosažené vzdělání jednotlivých respondentek. Průměrná délka praxe mých KP byla 32 let, což je ve školských zařízeních důležitá záležitost pro zdravý nadhled při změnách v zařízení či přijímání nových pravidel. Nejvyšší dosažené vzdělání bylo u třech respondentek střední odborné pedagogické a u třech bylo nejvyšší vzdělání vysokoškolské - bakalářské. Tím se rozdělily respondentky rovnoměrně, bez předchozího plánování. Data jsem čtenářům uvedla z hlediska demografického, a taktéž pro zajímavost.

Komunikační partnerky	Délka praxe v oboru	Nejvyšší dosažené vzdělání
KP č. 1	30 let	Střední odborná škola pedagogická
KP č. 2	36 let	Střední odborná škola pedagogická
KP č. 3	30 let	Vysokoškolské bakalářské obor pedagogika
KP č. 4	33 let	Vysokoškolské bakalářské obor školský management a sociální pedagogika
KP č. 5	32 let	Střední odborná škola pedagogická
KP č. 6	33 let	Vysokoškolské bakalářské obor pedagogika

Tabulka 1 – Demografický přehled komunikačních partnerek

6 Výsledky výzkumu

Výzkumná část byla zaměřena již na konkrétní výsledky polostrukturovaných rozhovorů. Data byla získána za pomoci dílčích výpovědí a následně zpracována a vyhodnocena doložením citací jednotlivých respondentek.

6.1 Interpretace dat

Interpretaci dat jsem rozpracovala do čtyř podkapitol, kde jsem se zaměřila na jednotlivé okruhy výzkumu. V každé podkapitole byly prezentovány výpovědi komunikačních partnerek a v závěru bylo provedeno shrnutí každého okruhu.

6.1.1 První okruh

První okruh zahrnoval vlastní postoj učitelů ke Klíčku Jihlava, vnímání vzniku dalšího neformálního klubu a na to navazující informovanost ohledně inkluze dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí a osobní rozvoj ve spolupráci s projektem Společně a úspěšně v Jihlavě.

První okruh pod názvem - **Postoj učitelů mateřských škol k neformálnímu předškolnímu klubu Klíček Jihlava** jsem rozpracovala a porovnala jsem jednotlivé výpovědi mých KP. Dále jsem tyto odpovědi uvedla v následujícím textu, jak společné, tak i rozdílné. Text obsahuje i doslovné výpovědi KP.

První okruh byl rozpracován čtyřmi otázkami. První otázka byla zaměřena na skutečnost, jakým způsobem jsou seznámeni učitelé s projektem Společně a úspěšně v Jihlavě. Zde většina respondentek uvedla, že dělají společná setkávání na různá témata, která se zaměřují na děti navštěvující jednotlivé MŠ.

Např. KP č. 1, popsala seznámení s projektem takto: *„Vím, že Společně a úspěšně v Jihlavě je název tříletého projektu, a jeho cílem je udržet ve vzdělávacím systému děti ze socioekonomicky znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí. Projekt vlastně začal před třemi lety a realizuje ho Oblastní charita Jihlava. Jejimi hlavními partnery jsou naše Mateřská škola Mozaika, potom Statutární město Jihlava a Střední škola stavební Jihlava.“*

KP č. 5 odpověděla bez rozmyšlení stručně a jasně: *„Tenhle projekt je na tři roky a vím, že sem spadá Klíček. Děláme spolu různá setkávání a většinu času řešíme různé věci, které se týkají problémů s dětmi.“*

Druhou otázkou jsem chtěla zjistit, jak vnímají KP vznik klubu. Čtyři ze šesti dotazovaných berou vznik nového klubu pozitivně a jsou za něj rády hlavně z hlediska pomoci při adaptaci dítěte do MŠ, což také zmínila KP č. 4: *„Romským rodinám poskytoval pomoc při přecházení dětí z klubu do MŠ, vysvětloval všechny situace, které rodičům nebyly jasné, a rozvíjel oblast vzdělávání dětí, jako je například stolování, hygienické návyky, sociální dovednosti apod.“* Dvě KP odpověděly neutrálně, že vlastně vznik klubu nijak nevnímají.

Následující dvě otázky byly zaměřené na informovanost učitelů ohledně inkluze dětí do běžných MŠ a také na osobní rozvoj KP, ve spolupráci s neformálním klubem Klíček Jihlava. Všechny KP se u první odpovědi shodly, že se účastní seminářů a vzdělávacích programů pro pedagogy.

Např. KP č. 3 uvedla následující informaci: *„Ano, absolvujeme různé semináře. Já jsem sama navštívila seminář na inkluzi, anebo tam byli..., i kolegyni jsem posílala jako mimo tento projekt.“*

Na poslední otázku prvního okruhu jsem dostala výpovědi, kterými jsem naznačila, že pedagogové, díky spolupráci s neformálním klubem Klíček Jihlava, nemají takové předsudky vůči romské skupině jako doposud. Tuto skutečnost dokládám výňatky

z jednotlivých odpovědí svých KP v následující tabulce č. 2. Pouze KP č. 2 vypověděla, že „*No tak to absolvovala kolegyně, ten seminář, já vám o tom jako nic moc neřeknu.*“, proto jsem její odpověď do tabulky nezahrnula.

Komunikační partnerky	Osobní rozvoj KP ve spolupráci s Klíčkem Jihlava
KP č. 1	<i>“žila jsem s takovými téma předsudkama”</i>
KP č. 3	<i>„když se realizovali semináře, co se týká k romské kultuře, tak lépe chápu ty lidi“</i>
KP č. 4	<i>„hlavně jsem změnila úhel pohledu na romskou problematiku“</i>
KP č. 5	<i>„nemám takové předsudky jako dřív“</i>
KP č. 6	<i>„posunuli jsme se dál“</i>

Tabulka 2 – Osobní rozvoj KP ve spolupráci s Klíčkem Jihlava

První okruh byl zaměřen na postoj učitelů k neformálnímu klubu Klíček Jihlava. Z výpovědí, které uvedly mé KP, je nutno podotknout, že je opravdu na místě vznik neformálního klubu Klíček Jihlava, jelikož nemálo pomáhá při adaptaci dítěte do většinových MŠ. Díky vzniku Klíčku mají učitelé MŠ jiný pohled na romskou problematiku a ztrácejí tak předsudky, kterými doposud disponovali. Díky vzniku neformálního klubu se učitelé MŠ, dle svých výpovědí, více informují o inkluzi dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí, a to hlavně na seminářích a na dalším vzdělávání pro pedagogické pracovníky.

Dalším vzděláváním pedagogických pracovníků se rozumí zahrnutí soustavného a sladěného postupu navazující na pregraduální vzdělávání, které trvá během celoživotního profesního života pedagoga. Jde hlavně o zabezpečení hodnoty stávajícího vzdělávání podporující rozvoj vzdělávacího systému. Díky dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků se snadněji udrží a zvýší odpovídající kvalifikace v oboru, metodice, didaktice, pedagogice, psychologii a ve specializovaných činnostech (<http://rozcestnik.nidv.cz/front/sekce/96?idCategory=96>, 19. 7. 2019).

6.1.2 Druhý okruh

Druhý okruh výzkumu byl zaměřen na spolupráci učitelů MŠ s pracovníky neformálního klubu Klíček Jihlava. V rámci tohoto okruhu jsem zjišťovala, jakým způsobem probíhají společná setkávání pracovníků Klíčku s učiteli MŠ, jaká nejčastější

témata se probírají během porad, a zda učitelé MŠ s pracovníci Klíčku komunikují mimo určené porady. V poslední otázce jsem se zaměřila na téma, co postrádají respondentky ve spolupráci s pracovníci Klíčku, případně, co by se mohlo zlepšit.

Okruh č. 2 pod názvem: **Spolupráce učitelů mateřských škol s pracovníci neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava** jsem v následujícím textu rozpracovala stejným způsobem jako u prvního okruhu. Výsledky druhého okruhu jsem uvedla na konci podkapitoly.

Druhý okruh byl vázán pěti otázkami, přičemž první kladený dotaz byl informativní a nastínil čtenáři, jak spolupracují učitelé MŠ s pracovníci Klíčku Jihlava. U většiny KP jsem dostala podobných odpovědí, což jsou pravidelné schůzky, vzájemné návštěvy v zařízeních, pomoc při kontaktu s rodinami dítěte, či společná setkávání (porady). Výpovědi jsou prezentovány v následující tabulce č. 3, jež obsahuje doslovné výtahy z citací komunikačních partnerek.

Komunikační partnerky	Spolupráce učitelů MŠ s pracovníci Klíčku Jihlava
KP č. 1	<i>„pravidelné ty schůzky, kde si vyměňujeme své zkušenosti a metody“</i>
KP č. 2	<i>„přišly ty paní učitelky, ty sociální pracovnice s téma dětma, a měli jsme s nimi tady takový dopoledne“</i>
KP č. 3	<i>„vždycky se sejdeme v Klíčku; organizujeme vzájemné návštěvy“</i>
KP č. 4	<i>„pravidelná setkávání a konzultace v rámci projektu“</i>
KP č. 5	<i>„pracovnice nám pomáhají kontaktovat ty rodiny“</i>
KP č. 6	<i>„vidíme se na různých konferencích, které řeší různé romské otázky, tam se v podstatě vidáme, a ta spolupráce opravdu probíhá na těch setkáváních“</i>

Tabulka 3 - Spolupráce učitelů MŠ s pracovníci Klíčku Jihlava

Následující dvě otázky byly mířeny na výše zmiňovaná setkávání pracovníků Klíčku Jihlava s učiteli MŠ a na konkrétní situace, které jsou nejčastěji řešeny během porad. V nadcházejícím textu jsem uvedla nejzajímavější výpovědi KP přímými citacemi.

KP č. 4 poskytla vyčerpávající informaci, která přiblížila náplň jednotlivých porad: *„No tak učitelky projednávání konkrétní situace s romskými dětmi v MŠ, pak se taky projednává ta povinná docházka dětí, hledají se formy spolupráce s rodiči dětí, nebo taky zapojení těch terénních pracovníků, a můžou se vyjádřit asistentky pedagoga ke vzdělávání dětí, no pak taky pracovnice klubů představují tu svoji práci s dětmi a novými pomůckami, které se jim osvědčily, a nabízí další aktivity pro MŠ, kterých se můžou zúčastnit.“*

KP č. 5 přiblížila, jaká je pravidelnost setkávání: *„My se vlastně pravidelně každé 3 měsíce na Klíčku setkáváme, máme setkání se zástupci jednotlivých MŠ, kde jsou romské děti.“*

V Odpovědi KP č. 1 bylo popsáno, kdo setkávání vede a co se v průběhu porad řeší: *„Je to o tom, že právě koordinátorka celého toho projektu, z charity, tak ta vždycky řekne, tak jako co si připravila, nápady, co právě čerpá od těch svých kolegyně z charity a plus vlastně potom každá z nás, co tam sedíme a máme právě třeba ty děti od nich, tak vlastně každá řekne nějaký ten svůj zážitek, anebo zkušenost.“*

Mezi častá témata, která se probírají během setkávání, patří pozdní platby rodičů, což například zmínila KP č. 6: *„Z mého pohledu jsou to akorát ti neplatiči. Jinak všechno jsme schopní si nějakým způsobem ošetřit sami, ale to co nás nejvíc trápí, že v termínech neplatí.“*, a také KP č. 3: *„Jestli řádně probíhají platby, tam taky bývá třeba na některých pracovištích problém.“* Další velice často řešenou situací na poradách je docházka dětí, což má souvislost s předešlým problémem, poněvadž pokud rodiče nezaplatí včas poplatky spojené s úhradou školného, nemohou být děti do MŠ přijímány. KP č. 3 tuto skutečnost upřesnila svojí výpovědí: *„Takže my vždycky říkáme, že když se tady děti objeví, že nemusí aspoň dát tu celou zálohu, protože víme, že neodchodí sto procent, protože víme, že z měsíce, když řeknu průměr, tak je to desetkrát, tak je to moc.“*

KP č. 4 vypověděla ke školní docházce následující: *„Tak většinou je to nedostatečná povinná předškolní docházka a neomlouvání docházky dětí.“* a KP č. 5 měla podobnou odpověď: *„To už jsem vlastně zmiňovala v předchozí otázce, jsou to hlavně problémy, které řešíme ohledně nedocházení dětí do školky.“*

V posledních dvou otázkách jsem zjišťovala, zda respondentky komunikují s pracovníci Klíčku nad rámec společných setkávání, a jestli existují možné nedostatky jejich spolupráce. Respondentky uváděly následující výpovědi.

Například KP č. 3 odpověděla takto: *„Ano, a právě až to skončí ten projekt, tak zůstává ta otázka, kam a na koho se budeme moct obracet. Tenhle projekt nám hodně pomáhá, že to je jako fakt dobře promyšlený projekt, který opravdu funguje v praxi.“*

KP č. 1 měla rychlou a stručnou odpověď: *„My to máme docela často, že ani není potřeba.“*

KP č. 2 se vyjádřila k otázce tak, že zavzpomínala na předcházející události v MŠ: „*Ale jo, my jsme tady od jedné té pracovnice měli čtyři roky chlapečka, takže jsme komunikovali denně.*“ KP č. 4 měla takřka podobnou odpověď, ze které jsem použila výňatek: „*Vždycky komunikujeme při řešení konkrétní problémové situace.*“

Poslední dvě KP měly taktéž shodné odpovědi, jelikož mluvily o situaci, že pokud děti nedocházejí do MŠ, je potřebné zjistit co nejvíce informací, které jim pomohou pochopit rodinnou situaci. KP č. 5 uvedla: „*Určitě, jde o to, že řešíme různé věci, problémy, my prostě musíme vědět, co se děje.*“ KP č. 6 se k otázce vyjádřila takto: „*Oni nám nabízí tu pomoc v případě potřeby, že samozřejmě jsou nám k dispozici.*“

V rámci možných nedostatků jsem díky výpovědím zjistila, že žádná z KP nic nepostrádá ve spolupráci s pracovníci Klíčku Jihlava, ba naopak si ji velice chválí. Tuto skutečnost opět uvádím ve vybraných odpovědích KP.

KP č. 2 popsala své pocity velmi jasně: „*Jako ta spolupráce byla velice příjemná, opravdu bezproblémová, opravdu nevím, vůbec, neřekla bych nic špatného.*“

KP č. 4 se vyjádřila ke kladené otázce upřímně, s pocitem malé lítosti: „*Bohužel, je to tak, já budu postrádat pokračování této spolupráce i v následujícím období, takhle spolupráce byla výborná, hned jsme se vždy domluvily na jakékoliv formě spolupráce.*“

Posledním vybraným byla KP č. 6, která odpověděla pohotově a bez dlouhého uvažování: „*Já můžu hodnotit jenom kladně spolupráci. Takže oni jsou vstřícní, když potřebujeme něco vědět, nebo něco zkonzultovat, tak jsou opravdu ochotní. Takže člověk nic nepostrádá.*“

Druhý okruh nás provedl hlubším poznáním spolupráce učitelů MŠ s pracovníci neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava. Jedna z hlavních otázek, která se v rámci porad řeší, je včasné neplacení poplatků MŠ, což bohužel bývá nedostatkem finančních prostředků rodin. Nedostatečná docházka dětí do MŠ je druhý nejdiskutovanější problém na poradách, který právě souvisí s nehrazením školních poplatků. Dále se respondentky shodly, že poměrně často komunikují s pracovníci Klíčku Jihlava nad rámec porad, zejména pokud potřebují zjistit více informací o rodinné situaci dítěte, které MŠ navštěvuje. Ani jedna z dotazovaných respondentek tudíž nepostrádá nic ve společné spolupráci.

Na webových stránkách MŠMT je uvedena novela školského zákona, která stanoví v § 34a odst. 4 školského zákona podrobnosti omlouvání dětí takto: „*Podmínky pro uvolňování dětí ze vzdělávání a omlouvání jejich neúčasti ve vzdělávání stanoví školní řád. Ředitel mateřské školy je oprávněn požadovat doložení důvodů nepřítomnosti dítěte; zákonný zástupce je povinen doložit důvody nepřítomnosti dítěte nejpozději do 3 dnů ode dne výzvy*“ (<http://www.msmt.cz/file/40133/>, 28. 8. 2019).

Jak se řeší nedostatečná předškolní docházka dětí, když jsou v MŠ stanoveny úhrady za stravné, výlety, kroužky, atd.? Dle MŠMT je vymezeno, že pokud dítě zahájí povinnou školní docházku tzv. o rok dříve, musí tedy úplatu hradit, neboť k začátku školního roku nedosáhlo pěti let věku. Děti od pěti let věku nehradí tedy poplatky za předškolní docházku. Nicméně, rodiče dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí si dost často nemohou dovolit zaplatit za stravné apod., což způsobí, že jejich děti do školky nemohou jít, jelikož by neměly co jíst, nebo by nemohly jet na výlet.

6.1.3 Třetí okruh

Třetím okruhem jsem se zaměřila na fungování předškolního klubu Klíček Jihlava. Chtěla jsem zjistit, jaký mají učitelé MŠ názor na vztah pracovníků Klíčku Jihlava k dětem, které zařízení navštěvují. Dále jsem zjišťovala, jak jsou děti připraveny na přechod z Klíčku Jihlava do většinových MŠ, a poslední otázku jsem směřovala na vnímání rozdílů spolupráce s rodiči, kteří využívají služeb Klíčku, a těmi, kteří tyto služby nikdy nevyužili.

Okruh č. 3 nazvaný - **Pohled učitelů mateřských škol na fungování neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava** jsem rozpracovala třemi otázkami a dále interpretovala za pomoci citací jednotlivých KP. Výsledky jsem opět uvedla na konci podkapitoly.

První otázka tohoto okruhu, která byla položena respondentkám, určovala, co by mohly pracovnice Klíčku Jihlava změnit vůči dětem, které předškolní klub navštěvují. Čtyři respondentky měly stejné odpovědi, že by na vztahu nic neměnily. Například u KP č. 2 uvádím výňatek z odpovědi: „*Já si myslím, že ony se jim tam věnují dost, že je to pohodička, klídek, že těm dětem se můžou věnovat úplně absolutně.*“ Také KP č. 3 uvedla následující: „*Myslím, že nic, já si nemyslím, že by dělali svoji práci špatně, každý děláme, co umíme a jejich práce je podle mě skvělá.*“ Což potvrdila i KP č. 4: „*Nemám*

připomínku. Naopak oceňuji nákupy vzdělávacích pomůcek pro děti, jejich výrobu pracovníci, návštěvy vzdělávacích kurzů, kterými prošly, aby profesionálně poskytovaly podporu dětem. “ A také KP č. 5 „No ve vztahu k dětem nic, ale myslím si, že ta struktura dne by mohla být pedagogičtější, mají volnější program, možná by to chtělo malinko změnit, aby děti měly podobný den, jako třeba u nás ve školce. Ale jinak je to fajn, pracovníci jsou hodné, práce je baví a to je určitě hodně důležité. “

KP č. 1 a KP č. 5 se shodly, že by měl být program v Klíčku pedagogičtější, jelikož se jim zdá občas hodně volný a například KP č. 6 uvedla, že „Těžko jim můžu říct, co by měli změnit, protože já jsem v podstatě neviděla tu práci v Klíčku s dětmi. “

Druhou otázkou jsem se ptala respondentek na skutečnost, jak jsou děti z Klíčku Jihlava připravené na přechod do běžných MŠ. Všechny respondentky se shodly, že děti jsou připravené, a neshledaly žádnou potíž. Uvádím obsažnou výpověď KP č. 3: „Já myslím, že je to v pořádku, to jsme nikdy neřešili, že by přišlo dítě z Klíčku zanedbané. Tam určitě už nějaké návyky jsou a to zase záleží na rodině a na tom samotném dítěti, že někomu se můžete věnovat ve třech letech a ještě v pěti to nebude tak vypadat jak u tříletého. Ale obecně, neřešili jsme žádný problém, že bychom řekli, hele ty jsi chodil do Klíčku, a přesto s tebou je nějaká potíž, nebo něco jiného. Já si myslím, že tam už mají nějaké určité základy, a v podstatě my už na nich tady začínáme stavět. “

Poslední otázka byla zaměřena na spolupráci učitelů MŠ s rodiči, jejichž děti Klíček Jihlava navštěvovaly. Dotazovala jsem se respondentek, zda pociťují rozdíly ve spolupráci s nimi oproti rodičům, kteří služby Klíčku nevyužívali. Jednoznačně se KP shodly, že rozdíly mezi rodiči jsou. Lepší je spolupráce s rodiči, kteří měli děti v neformálním klubu Klíček Jihlava. Opět uvádím vybrané odpovědi respondentek.

KP č. 4 poskytla vyčerpávající odpověď: „Ti, co využívají služeb, tak jsou vstřícnější, mají porozumění pro určitá pravidla, která jim pracovníci vysvětlily, taky se snaží je dodržovat, pracovníci jim pomůžou najít a vyřídit i vstup do mateřské školy, aby jim škola vyhovovala třeba v blízkosti jejich bydliště, a do mateřské školy docházely taky terénní pracovníci. Ty jim vysvětlují důležitost vzdělávání, všechno, čemu neporozumí, jakýkoliv problém pomáhají řešit. Ti, co služeb nevyužívají, nerespektují řád školy, často mají absence bez omluvy, nevyřídí si potřebné náležitosti, nevidí přínos školy, pokud neumí vyřešit daný problém a nerozumí mu, nedělají s tím nic. “

V odpovědi KP č. 5 jsem dostala taktéž podobné výpovědi jako u předcházející respondentky: *„Tak to si myslím, že se shodneme všichni, že ty děti, které sem jdou z Klíčku, jsou na tom mnohem lépe, než když jsou z rodin, které děti v zařízení neměly. Ale zase musím říct, že je to fakt individuální. Ale i tak prostě je to lepší, to už člověk pozná, s těmi rodiči se i líp spolupracuje, než s těmi zvenčí. Oni už jsou na to zvyklí, ty pracovnice za nimi i chodí, takže rodiče vědí, že je lepší s námi komunikovat.“*

Také KP č. 6 vypověděla, že mají tito rodiče již návyky spojené ve spolupráci s Klíčkem Jihlava: *„Je to horší u těch rodičů, co dítě v Klíčku neměli, je to vlastně o té nespolehlivosti. Ti co byli v Klíčku, byli nějakým způsobem organizovaní, zažili si nějaký režim, nějaké postupy. S tím samozřejmě souvisí zodpovědnost k něčemu, nějaká povinnost, kdežto když přijdou rovnou z rodiny, ty děti, tak tam to nefunguje.“*

Třetí okruh poskytl čtenáři názor na fungování neformálního klubu Klíček Jihlava. Respondentky zodpovídaly dotazy, jež se týkaly zmapování činnosti zařízení. Dle výpovědi jsem docílila výsledku, že učitelé MŠ by podstatnou část na fungování Klíčku Jihlava neměnili. Dle odpovědí dvou respondentek by struktura dne mohla být lépe zorganizovaná, tedy nejlépe rozdělit denní režim na řízenou a neřízenou činnost.

Dle RVP PV jsou důležité činnosti, které se podílejí na aktivním zapojení dítěte během doby, kdy pobývá v MŠ, *„V předškolním vzdělávání jsou uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené, v poměru odpovídajícím k potřebám a možnostem předškolního dítěte. Takovou specifickou formou, vhodnou pro předškolní vzdělávání v podmínkách mateřské školy, je didakticky zacílená činnost, která je učitelem přímo nebo nepřímo motivovaná, která je dítěti nabízena a v níž je zastoupeno spontánní a záměrné (cílené, plánované) učení“* (<http://www.msmt.cz/file/45304/>, 1. 10. 2019).

Poslední dva body okruhu byly zaměřeny na připravenost dětí navštěvujících neformální klub Klíček Jihlava, na přechod do běžných MŠ a na rozdíly spolupráce s rodiči těchto dětí ve srovnání s rodiči, jejichž dítě Klíček Jihlava nikdy nenavštěvovalo. Respondentky se jednoznačně shodly, že děti jsou připravené na přechod z Klíčku Jihlava do MŠ. Taktéž stejnou shodu odpovědí jsem dostala při poslední zmiňované otázce, a to, že spolupráce s rodiči těchto dětí je na vyšší úrovni než s těmi, kteří dítě v Klíčku Jihlava neměli.

6.1.4 Čtvrtý okruh

Poslední okruh výzkumu jsem rozpracovala třemi otázkami, přičemž dvě demografické otázky jsem interpretovala na začátku výzkumu v kapitole pod názvem - Komunikační partneři výzkumu. Poslední otázkou jsem zjišťovala názor učitelů MŠ na konec předškolního klubu Klíček Jihlava, a zda si odnáší něco ze tříleté spolupráce.

Pokud odpovědi vezmeme popořádku, tak KP č. 1 ve zkratce uvedla: *„Takže určitě, jsem spokojená, jsem ráda, že jsem se podívala dovnitř, do tohoto problému, že jsem snad pochopila, jak to jako vlastně teda s nimi je. A chci a budu s Klubičkem spolupracovat, a budeme mít víc těch návštěv.“* KP č. 2 vypověděla dlouze, proto jsem použila pouze výtah z citace: *„Spolupráce probíhala velice dobře. Tady to předškolní vzdělávání je ale podchycené, ale bylo by fajn, kdyby to bylo takový kompaktní a aby to bylo podchycené i na těch základech.“* Z odpovědi KP č. 3 uvádím zakončení, které mluví za vše: *„Už jen to, že rozumíme těm Romům víc.“* Také KP č. 4 měla ve své citaci uvedou podobnou náležitost: *„Lépe jsme porozuměly dané problematice.“*, stejně jako KP č. 6: *„Třeba já osobně si odnáším lepší pochopení téhle komunity.“*

KP č. 5 se vyjádřila k podotázce, zda by chtěla v něčem pokračovat, takto: *„Chtěla bych pokračovat ve spolupráci. Vím, že Klubičko pokračuje a měly by se ty dva kluby spojovat, teda vlastně zůstane jen Klubičko. Tak doufám, že to bude pokračovat, a určitě se těším na další spolupráci.“*

Takto byly zakončeny rozhovory s respondentkami, které se kompletně shodly na stejném závěru, že tříletý projekt Společně a úspěšně v Jihlavě jim pomohl pochopit romskou komunitu a nahlížet na ni jiným způsobem nežli doposud.

7 Diskuze

Klíček Jihlava, který byl součástí projektu Společně a úspěšně v Jihlavě, měl ve svém cíli zahrnutou podporu nástupu dětí ze socioekonomicky znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí do MŠ. Též zahrnoval podporu dětí a jejich rodičů v rámci adaptační doby po nástupu do MŠ. Centra se ve spolupráci s rodiči, pedagogy, se sociálními a zdravotními službami snažila pomocí různorodých aktivit docílit řádného rozvoje dětí. (<https://opvvv.msmt.cz/balicek-dokumentu/item1013614.htm>, 21. 10. 2019). Takto byla stanovena základní myšlenka Výzvy č. 02_15_007 - Inkluzivní vzdělávání.

Bakalářská práce byla tudíž zaměřena na zmapování možností rozvoje neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava. Výzkumem jsem se snažila objasnit, jakým směrem by se klub mohl posunout, jaké úkony by šly eventuálně pozměnit v rámci Klíčku Jihlava. Dále zda by měly pracovnice vykonávat v klubu činnost jinak a pokud možno jak.

Za pomoci uvedených otázek jsem se snažila zjistit, zda je inkluzivní předškolní vzdělávání přínosné pro rodiče s dětmi ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí, ale taktéž pro učitele běžných MŠ, ve kterých je předškolní vzdělávání povinné od pěti let věku dítěte. V tomto nám byly nápomocny výpovědi učitelek MŠ, které spolupracují s neformálním klubem Klíček Jihlava.

Jak jsem zjistila z výstupu prvního okruhu, vznik neformálního klubu Klíček Jihlava je obzvlášť přínosný, jelikož napomáhá při začleňování a adaptaci dětí ze sociálně slabších rodin do běžných MŠ. Dle mého názoru je to vskutku podstatné, poněvadž to může rodinám i školám ulehčit komunikaci i adaptaci a případná nedorozumění.

Tuto skutečnost také uvádí Bečvářová ve své publikaci Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy, kde zmiňuje, že předškolní vzdělávání je jakousi počáteční etapou celoživotního učení. Je proto nutné zlepšovat nejen kvalitu, ale i dostupnost pro děti se sociálním znevýhodněním (Bečvářová, 2010, s. 25). Předškolní vzdělávání dětí je z mého pohledu velmi důležité. Dětství je období, kdy se děti nejrychleji učí a vyvíjí. Předškolní výchova je tudíž podstatná k odbourávání obav z přijetí okolím, k navazování nových vztahů a ke vstupu do společenského života.

Pro učitele MŠ je vznik Klíčku Jihlava taktéž přínosný pro jejich rozvoj pedagogické praxe. Hlavně díky častým seminářům a společným setkáváním s pracovníci Klíčku nahlíží na romskou populaci, tedy na sociálně znevýhodněné, lépe nežli doposud. Mnozí

z dotazovaných již nemají takové předsudky a snaží se získávat více informací v odborných publikacích, na seminářích, kurzech apod., tak aby byli schopni s touto cílovou skupinou co nejlépe komunikovat a pracovat.

Agentura pro sociální začleňování na svém webovém portálu uvádí, že lidé, kteří žijí na okraji společnosti, jsou nuceni přizpůsobovat se podmínkám sociálního vyloučení, což bývá v rozporu s hodnotami většinové společnosti, nedokážou si nastavit hodnotové žebříčky, to je uzavírá do pasti sociálního vyloučení a nejsou schopni se dostat zpět bez cizí pomoci (<https://www.socialni-zaclenovani.cz/o-nas/#co-je-socialni-vyloucení>, 24. 7. 2019). Je tedy důležité, že se učitelé MŠ více informují o dané problematice, což může obzvláště pomoci k předcházení mnohým nedorozuměním, problémům či konfliktům.

Druhým okruhem jsem zjišťovala, jak pohlíží učitelé MŠ na spolupráci s Klíčkem Jihlava. Nejvíce se v rámci spolupráce řeší problémy ohledně neplacení poplatků mateřským školám, což bývá nedostatečnou znalostí v oblasti finanční gramotnosti, tudíž nedostatkem finančních prostředků sociálně slabších rodin. Na neplacení úhrad navazuje i neuspokojivá docházka dětí do MŠ, neboť v případě že rodiče úhradu nezaplatí, nemohou být děti do MŠ přijaty.

Na placení poplatků mateřským školám upozorňuje MŠMT a na svých webových stránkách uvádí, že pokud je dítě starší pět let, je povinné předškolní vzdělávání bezplatné. Samozřejmě až na hrazení stravného, kroužků, výletů, apod., což způsobuje, že sociálně slabší rodiny nejsou schopny tyto poplatky hradit, a tím pádem nemohou jejich děti navštěvovat MŠ (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>, 28. 8. 2019.)

Tato skutečnost by se dle mého názoru měla více řešit. Myslím, že by bylo podstatné upozornit rodiče, jak moc je předškolní vzdělávání pro jejich dítě důležité. Nejen pro jejich osobní rozvoj, ale také pro širší uplatnění v životě. Chci tím naznačit, že by si rodiče měli uvědomit, že své finance, které nepochybně utrácejí za nepodstatné věci, měli raději investovat právě do dětí.

Třetí okruh byl zaměřen na pohled učitelů MŠ na fungování neformálního klubu Klíček Jihlava. Učitelé MŠ se shodli, že by na působení Klíčku Jihlava v podstatě nic neměnili. Toto je potvrzeno výstupy třetího okruhu, že dle učitelů MŠ jsou děti připravené na

přechod z Klíčku do běžných MŠ, a taktéž, že spolupráce s rodiči dětí je ve své podstatě bezproblémová. Dva učitelé doplnili, že by měl být volnější program Klíčku Jihlava doplněn více pedagogicky, obdobně jako v MŠ. Mateřské školy mají rozdělený denní program na řízenou i neřízenou činnost, což by učitelé uvítali i jako možnou transformaci v Klíčku Jihlava.

Myšlenku zmiňuje též Bečvářová ve své knize *Současná mateřská škola a její řízení*, že jsou důležité pedagogicko-přípravné činnosti s praktickým charakterem a aktivitami specifickými i pro děti se speciálními potřebami (Bečvářová, 2003, s. 88).

Čtvrtý okruh byl zaměřen spíše demograficky. Pouze jednou otázkou jsem chtěla zjistit, jaké poznatky si učitelé MŠ odnáší ze spolupráce s končícím neformálním klubem Klíček Jihlava. A v čem byla tedy součinnosti s Klíčkem efektivní? Učitelé MŠ se shodli, že nejenom začali lépe chápat romskou problematiku, ale také zlepšili svůj celkový přístup k této cílové skupině.

Závěr

Bakalářská práce měla za cíl zmapovat možnosti rozvoje neformálního klubu OCHJ – Klíček Jihlava. Výzkumem jsem chtěla zjistit, zda je možné realizovat změny v chodu zařízení, popřípadě, jakým směrem by se měl Klíček Jihlava ubírat.

Základní otázka byla kladena v rámci povinného předškolního vzdělávání, tudíž zda inkluze předškolních dětí, které pochází ze sociálně slabších rodin, je přínosná nejen pro děti samotné, ale i pro jejich rodiny a mateřské školy. Chtěla jsem též za pomoci výzkumu nalézt odpověď na otázky, zda jsou děti náležitě připraveny na přechod z Klíčku Jihlava do mateřských škol a jak na celkové fungování zařízení učitelé MŠ pohlíží.

Výzkumem se mi podařilo zjistit, že někteří učitelé MŠ by doporučili nepatrné změny v programu dne Klíčku Jihlava. Podle jejich názoru by měl mít program podobný řád, stejně jako v MŠ. V zásadě to byla jediná náležitost, kterou by učitelé MŠ na chodu zařízení měnili.

Díky realizaci Klíčku Jihlava též dochází k lepšímu začlenění dětí do většinových mateřských škol. Stejně tak i přechod dětí z Klíčku Jihlava do MŠ je méně zatěžující pro jejich rodiče. Ti jsou již zvyklí spolupracovat s pracovníci klubu na základě nastavených pravidel. Rodiče díky tomu přichází do MŠ se správnými návyky. Taktéž i pro učitele MŠ je to podnět k lepšímu jednání a spolupráci s nimi, na rozdíl s rodiči, kteří dítě v Klíčku Jihlava neměli umístěné.

Na základě spolupráce s neformálním klubem Klíček Jihlava mají učitelé MŠ jiný přístup k romské otázce, jelikož společná setkávání jim dávají možnost více nahlédnout do této problematiky. Tím, že mnoho informací obdrželi na seminářích, kurzech, apod., dovedou s cílovou skupinou lépe jednat, komunikovat a zároveň pracovat.

Další výsledky výzkumu prezentovaly, jak probíhá spolupráce učitelů MŠ s neformálním klubem Klíček Jihlava. Spolupráce probíhá hlavně na setkávání, přičemž nastávají situace, které učitelé sami nevyřeší a je tedy zapotřebí navázat kontakt i mimo stanovené porady s pracovníci Klíčku Jihlava. Spolupráce mezi učiteli a pracovníci je tudíž dle výsledků výzkumu opravdu vynikající.

Význam bakalářské práce vidím především v poukázání na skutečnost, že spolupráce s neformálními kluby může být pro mnohé účastníky přínosem. Jeden z hlavních důvodů

je například odstranění bariér, ztráta předsudků vůči různým sociálním skupinám, či větší ohleduplnost, a hlavně pomoc při začlenění dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí mezi děti majoritní společnosti.

Taktéž se domnívám, že i sociálně slabší rodiny mohou ocenit přípravu dítěte, nežli dojde k jeho umístění do běžné mateřské školy. Přece jen v klubech, jako je Klíček Jihlava, bývá program přizpůsobený sociálním skupinám, ale zároveň se snaží přiblížit standardům, z nichž právě vycházejí mateřské školy.

A jaké jsou další možnosti rozvoje Klíčku Jihlava? Slečna Bc. Michaela Jelínková, DiS., na osobní schůzce uvedla, že během poslední rady, které se účastnila také ředitelka Mozaiky paní Mgr. Bučková a koordinátorka projektu Společně a úspěšně v Jihlavě paní Mgr. Pavlína Kolářová, byla představena činnost TP SOVY – Terénní programy pro lidi žijící ve vysoké míře sociálního vyloučení. TP SOVY nabídly své služby mateřským školám, které doposud spolupracovaly s končícím Klíčkem Jihlava, a taktéž osvětlily účastníkům posledního setkání průběh potravinové sbírky, kterou mají rovněž na starosti.

I přes to, že Klíček Jihlava svoji činnost skončil k poslednímu srpnu 2019, spolupráce mateřských škol pokračuje s Klubíčkem Jihlava. Na setkání proběhlo předání kontaktů mezi MŠ a Klubíčkem Jihlava, které nabízí obdobné služby jako Klíček Jihlava. Klubíčko bude pokračovat ve své činnosti na novém místě a kapacita bude navýšena o tři místa, tedy pro 18 dětí. Učitelé MŠ uvedli, že budou velice vděční za celkovou spolupráci s Klubíčkem, za adaptační pobyty apod.

Slečna Jelínková rovněž zmínila, že konec Klíčku Jihlava motivoval mnohé rodiče k tomu, aby přihlásili své ratolesti k zápisu do většinových mateřských škol. V roce 2019 bylo zapsáno 14 dětí do MŠ, přičemž minimálně polovina z nich si mohla vybrat přechod do Klubíčka Jihlava. Rozvoj Klíčku Jihlava je taktéž ukázán na zvýšeném počtu dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí ve většinových mateřských školách.

Seznam použité literatury

- AUTORSKÝ KOL., 2000. *Romové: bydlení, soužití*, Praha: Socioklub, ISBN: 80-902260-8-6
- BEČVÁŘOVÁ Z., 2003. *Současná mateřská škola a její řízení*, Praha: Portál, ISBN: 80-7178-537-7
- BEČVÁŘOVÁ Z., 2010. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*, Praha: Portál, ISBN: 978-80-7367-221-8
- JAKOUBEK M., 2009. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, ISBN-978-80-7325-178-9
- LECHTA V., 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*, Praha, Portál, ISBN: 978-80-7367-679-7
- NAVRÁTIL P., 2003. *Romové v české společnosti*, Praha: Portál, ISBN: 80-7178-741-8
- PRŮCHA J., 2006. *Multikulturní výchova*, Praha: Triton, ISBN: 80-7254-866-2
- PRŮCHA J., 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*, Praha: Portál, ISBN: 978-80-262-0495-4
- SAMKOVÁ K. A., 2011. *Romská otázka*, Praha: Blinkr, ISBN-978-80-87579-03-9
- ŠOTOLOVÁ E., 2001. *Vzdělávání Romů*, Praha: Grada Publishing, ISBN: 80-7169-528-9

Seznam použitých elektronických zdrojů

1. Společně a úspěšně v Jihlavě. [online]. [cit. 2018-7-18]
 - Dostupné z: jihlava.charita.cz/spolecne-a-uspesne-v-jihlave/
2. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. PhDr. Kateřina Smolíková. [online]. [cit. 2018-7-18].
 - Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
3. Definice sociálního znevýhodnění. Mgr. Martina Habrová. [online]. [cit. 2018-7-9].
 - Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/socialni-znevychodneni/1-vymezeni-termínu-socialni-znevychodneni/1-1-definice-socialního-znevychodneni/>

4. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online]. [cit. 2018-7-23].
 - Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialni-vyloucení.html>
5. Romských ghett v ČR přibývá, změnit to chce nová strategie [online]. [cit. 2018-7-18].
 - Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1505810-romskych-ghett-v-cr-pribyva-zmenit-chce-nova-strategie>
6. Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. [cit. 2018-8-7].
 - Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/prevenceurazu/zakony.html>
7. Vyhláška 14/2005 Sb. O předškolním vzdělávání. [online]. [cit. 2018-8-7].
 - Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43486/>
8. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. [cit. 2018-8-8]. [cit. 2019-10-1].
 - Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>
9. Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu. [online]. [cit. 2018-8-9].
 - Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12161>
10. Další vzdělávání pedagogických pracovníků. [online]. [cit. 2019-7-19].
 - Dostupné z: <http://rozcestnik.nidv.cz/front/sekce/96?idCategory=96>
11. Agentura pro sociální začleňování. [online]. [cit. 2019-7-24].
 - Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/o-nas/#co-je-socialni-vyloucení>
12. Informace o povinném předškolním vzdělávání – školy [online]. [cit. 2019-8-28].
 - Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40133/>
13. Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání. [online]. [cit. 2019-8-28].
 - Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>
14. Výzva č. 02_15_007 - Inkluzivní vzdělávání. [online]. [cit. 2019-10-21].
 - Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/balicek-dokumentu/item1013614.htm>

Přílohy

Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru

Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru

Okruhy otázek do rozhovoru

1. Okruh zaměřený na postoj učitelů mateřských škol k neformálnímu předškolnímu klubu Klíček Jihlava.

1. Popište mi, v jakém rozsahu jste seznámena s projektem Společně a úspěšně v Jihlavě?
2. Již několik let funguje zařízení Klubíčko, které spadá pod Oblastní charitu Jihlava. Klubíčko poskytuje služby rodičům s dětmi ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Na základě zvýšeného počtu zájemců o službu a tendence ze strany jihlavské charity zvýšit počet dětí, s cílem začlenit je do běžných mateřských škol, vznikl v rámci projektu Společně a úspěšně v Jihlavě druhý neformální klub Klíček Jihlava. Řekněte mi prosím, jak vnímáte vznik tohoto klubu?
3. Rozvinutí kompetenční výbavy učitele lze považovat za základní podmínku jeho profesionality. Učitelé se v rámci profesního rozvoje jistě účastní různých kurzů a seminářů. Prosím řekněte mi, jakým způsobem se informujete ohledně inkluze dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí?
4. Nezbytnou součástí učitelství je rozšiřování profesní výbavy. Jak již bylo zmíněno v předešlé otázce, pro učitele je důležitý profesní rozvoj, což je v rámci celoživotního vzdělávání povinné. Řekněte mi prosím, jak Vám pomohla spolupráce s projektem Společně a úspěšně v Jihlavě k Vašemu rozvoji?

2. Spolupráce učitelů mateřských škol s pracovníci neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava.

5. Popište mi prosím, jak vypadá spolupráce s pracovníci předškolního klubu Klíček?
6. V rámci projektu Společně a úspěšně v Jihlavě se jistě účastníte s pracovníci Klubíčka a Klíčku společných setkávání. Prosím řekněte mi, jakým způsobem probíhají společná setkávání (tedy porady)?

7. Jistě se na setkávání probírají různé náležitosti, které se týkají dětí, rodičů či jiných věcí. Popište mi prosím, jaké nejčastější situace probíráte na společných setkáváních s pracovníci Klíčku?
8. Komunikujete nějakým způsobem nad rámec společného setkávání s pracovníci Klíčku? Pokud ano, ohledně čeho? (ohledně přechodu dítěte, rodičů apod.)
9. Řekněte mi prosím, co postrádáte ve spolupráci s pracovníci Klíčku a co by Vám mohlo pomoci ke zlepšení této spolupráce?

3. Pohled učitelů mateřských škol na fungování neformálního předškolního klubu Klíček Jihlava.

10. Povězte mi prosím, co by mohly pracovnice změnit ve vztahu k dětem, které předškolní klub Klíček navštěvují?
11. Předškolní docházka je od pěti let věku pro děti povinná. Děti, které navštěvují předškolní klub Klíček, z tohoto důvodu v pěti letech přechází do většinové mateřské školy. Řekněte mi, jak jsou podle Vás děti navštěvující Klíček připravené na přechod do školky? Z hlediska sociálních, hygienických návyků apod.
12. Pracovnice Klíčku spolupracují také s rodiči dětí, které Klíček navštěvují. Řekněte mi prosím, jaké rozdíly vnímáte ve spolupráci s rodiči, kteří využívají služeb Klíčku, a těmi, kteří tyto služby nikdy nevyužili?

4. Rozhovory byly ukončeny otázkou.

13. Tříletý projekt Společně a úspěšně pomalu končí. Řekněte mi prosím, co si odnášíte z tříleté spolupráce s Klíčkem Jihlava? Je něco, v čem byste chtěla pokračovat?
14. Řekněte mi prosím, jaká je délka Vaší praxe v oboru?
15. Povězte mi, jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?